

Posudek disertační práce

Autor práce: Ing. Mgr. Petr Kokaisl

Název práce: Postsocialistická transformace a změny kultury ve středoasijských republikách na příkladu Kyrgyzstánu a Turkmenistánu

Práce vytvořena v: Praze, Ústav etnologie FF UK, 2005.

Autor se soustřeďuje na problematiku zemědělství v Kyrgyzstánu a Turkmenistánu a jeho cílem je objasnit, jaký vliv má ekonomická transformace v těchto státech na kulturu, jak ji přetváří a jak jsou tyto změny veřejně artikulovány a hodnoceny. Autor si z této poměrně široké oblasti vybírá pastevectví, ve zmíněných republikách rozšířenou obživnou aktivitu, jež ovlivňuje každodennost velkého počtu obyvatel.

V úvodu práce autor upřesňuje klíčové pojmy, zejména pastevectví, nomádismus a transhumaci a jejich významy uvádí do lokálního kontextu. Na dalších stránkách obdobně pracuje též s pojmem transformace. V úvodní pasáži se též věnuje literatuře k tématu, v níž si všímá antropologické literatury, cituje například E. Evanse-Pritcharda, ale překvapivě opomenul M. Herskovitse, který pro něho mohl být inspirativní nejen svými výzkumy pasteveckých kultur, ale též pojetím transformační problematiky. Pro středoasijské pastevectví si vybírá jako referenční bod práce A. Khazanova. Vedle antropologické literatury autor sumarizuje též informační zdroje z oblasti ekologie. Přibližně v polovině kapitoly se vrací k výkladu pojmů. Věnuje se otázce postsocialistické transformace, kde opět mohla být výchozí informační báze mnohem širší. V úvodní části cituje vlastně pouze práci D. I. Sarygulova, která ovšem na druhé straně je přímo soustředěna na kyrgyzskou společnost.

Úvodní pasáže sice dávají čtenáři přehled o základních tématech a poznacích, se kterými autor bude dále pracovat, ale jejich uspořádání působí poněkud nesystematicky. Samostatnou kapitolu autor věnoval metodologii výzkumu, do níž ovšem zahrnul též informace o zkoumaném regionu, jež opět nesystémově předcházejí obecné charakteristice situace ve Střední Asii. Nejedná se o závažné nedostatky. Větší provázanost a logičtější uspořádání textu by však čtenáři usnadnily orientaci.

Souhrnně nazvaná kapitola *Situace ve Střední Asii* se věnuje celé řadě oblastí, které prošly změnami v období transformace a zemědělských reforem. Relativně pečlivě jsou zpracovány hospodářské změny. Otázky spojené například s národnostními vztahy jsou spíše naznačeny. Pro argumentaci je použita více základna písemných pramenů a elektronických dokumentů než data z terénního výzkumu. I ty však lze zaznamenat. Totéž lze říci i v souvislosti s kapitolou nazvanou *Kyrgyzstán*.

Širší explanace změn spojených s transformací se objevuje až v závěru práce a také až v závěru autor interpretuje sebraná data. Právě při interpretaci by se měl najít prostor na polemiku s dalšími autory o zkoumaném tématu. Petr Kokaisl však spíše volí cestu osobní intuice, která ovšem může být zavádějící a zjednodušující. Správně uvádí, že cíle transformace v jejím počátku byly zejména na úrovni lokálních komunit velmi nejasné. Je ovšem poněkud zkratkovitě tvrdit, že pokud jsou nejasné cíle, člověk se intuitivně vrací zpět a odtud pramení vypjatý historicismus, který je ve středoasijských státech zřetelný (s. 157). Argumenty, které by poukázaly na typ nacionalismu, nebo na rektifikaci přítomného stavu minulostí by však podle mého názoru byly pádnější a také by našly podporu v již publikované

literatuře. Na druhé straně Petr Kokaisl správně zaznamenává rostoucí roli rodiny se zánikem kolchozu, jenž byl nejen hospodářskou jednotkou, ale též sociální institucí. Na místě je i konstatování, že pro obyvatele středoasijských republik je v současné době hůře dostupná „vysoká“ kultura a vzdělání. Zajímavý a v podstatě novátorský počín je snaha blíže specifikovat a utřídit škálu zástupných témat, jež jsou předkládána obyvatelstvu v případě neúspěchů transformace.

Disertační práce Petra Kokaisla je bohatá na exaktní data, někdy až na úkor etnografického pohledu. Autor má tendenci vidět v hospodářství determinující sílu pro změny v oblasti kulturní. Na první pohled je zřetelné, že se dobře orientuje v problematice zemědělství a že své poznatky dokáže obohatit o ekologický pohled. Terénní zkušenost etnografa však není v práci transparentně zdůrazněna. Autor by mohl svou terénní zkušenost mnohem efektivněji zúročit. Jeden z ústředních cílů práce, *hodnocení úspěšnosti transformace z hlediska různých typů hodnotitelů* si nechal až nakonec, rezervoval mu pouhé tři strany a prezentoval ho jen jakoby pod čarou. Navíc zde nevidím slibovanou diferenciaci mezi vnějšími, vnitřními, primárními a nezúčastněnými hodnotiteli. Přestože by struktura práce mohla být promyšlenější, nelze autorovi upřít, že prezentuje řadu důležitých poznatků a že uplatňuje metodologické postupy, které jsou v etnologii relativně novátorské.

Práci doporučuji k obhajobě,

PhDr. Zdeněk Uherek, CSc.
oponent